

პერსონაჟის თვითმკვლელობა - მორალური თუ სოციალური ფიასკო (ლევო ქიაჩელის „თავადის ქალი მაია“)

პაიჭაძე თამარ

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი

<https://doi.org/10.52340/idw.2025.54>

აბსტრაქტი. თვითმკვლელობის სოციალური ეფექტის პარადოქსალური ბუნების შესახებ არაერთგზის არის მითითებული არა მხოლოდ სამეცნიერო, არამედ ლიტერატურულ ტექსტებშიც. ე. წ. საღი აზრი თვითმკვლელობას ყოველად უსაზრისო აქტად მიიჩნევს, თუმცა ის შესაძლოა მრავალმა მიზეზმა გამოიწვიოს და ამ მრავალფეროვნების ერთი ფენომენის ქვეშ გაერთიანება შეუძლებელია.

თვითმკვლელობა. როგორც აქტი, ლიტერატურულ ტექსტში შეიძლება განვიხილოთ, როგორც გარკვეული პროტესტი, რომლის გარესამყაროსთან კონფლიქტის შეუთავსებლობის შედეგია ან ფაქტია-რეაქცია კონკრეტული (ზოგჯერ პირადი) ცხოვრებისეული რეალობისა, თუმცა ისიც, გარკვეულწილად ზოგადი გარემოებებითაა გამძაფრებული ან განპირობებული. ამდენად, თვითმკვლელობის სიუჟეტური დეფინიცია არ არის ჩამოყალიბებული, იმდენად, რამდენადაც ის მრავალმიზეზობრივია. თუმცა თვითგანადგურების ყველა აქტს, მიუხედავად მისი ინდივიდუალური (ზოგჯერ ეგოისტური) ბუნებისა, აქვს ერთი შემეცნებითი საფუძველი - ეს არის უიმედობა, ამასთან ის უპირატესად კავშირშია რელიგიასთან და პატრიოტიზმთან და ძირითადად განიხილება, როგორც ანტირელიგიური და ანტისოციალური მოვლენა. მას თან ახლავს აქტორის/თვითმკვლელის ტანჯვა და მის მიერ დროის პარადოქსალური აღქმა.

მსოფლიო ლიტერატურული ქრონოლოგიას თვითმკვლელობის ფაქტები თავიდან ბოლომდე გასდევს, თუმცა ისიც აღიარებულია რომ გასული საუკუნიდან მოყოლებული, ტექნოკრატიული და მოდერნისტული ეპოქის კვალობაზე, ომების, ღირებულებათა რღვევის და გადაფასების რეჟიმში პიროვნების გაუცხოების პირობებში ადამიანის სურვილი - ნებით გაეცალოს სამყაროს, გახშირდა და შესაბამისად ლიტერატურაშიც აისახა. ეს ტენდენცია მთელი სიცხადით გამოიკვეთა ~ ქართულ ლიტერატურაშიც და ეგნატე ნინოშვილის, შიო არაგვისპირელის, ჭოლა ლომთათიძის, გრიგოლ რობაქიძის, კონსტანტინე გამსახურდიას, ნიკო ლორთქიფანიძის, ლევო ქიაჩელის და სხვა მწერალთა მხატვრულ ტექსტებში აისახა.

ამჯერად ამ ფაქტს ლევო ქიაჩელის მოთხრობის „თავადის ქალი მაია“ მაგალითზე განვიხილავთ, ანუ როგორ იკითხება ნაწარმოების მთავარი პერსონაჟის ყოფა, შინაგანად და ფსიქოლოგიური პორტრეტი მის მიერვე განხორციელებული სუიციდის ფონზე.

საკვანძო სიტყვები: თვითმკვლელობა, ლიტერატურული ტექსტი, მორალური ფიასკო, სოციალური ფიასკო, პროტესტი

თვითმკვლელობის სოციალური ეფექტის პარადოქსალური ბუნების შესახებ არაერთგზის არის მითითებული არა მხოლოდ სამეცნიერო, არამედ ლიტერატურულ ტექსტებშიც. ე. წ. საღი აზრი თვითმკვლელობას ყოველად უსაზრისო აქტად მიიჩნევს, თუმცა ის შესაძლოა მრავალმა მიზეზმა გამოიწვიოს და ამ მრავალფეროვნების ერთი ფენომენის ქვეშ გაერთიანება შეუძლებელია.

თვითმკვლელობა, როგორც აქტი, ლიტერატურულ ტექსტში შეიძლება

განვიხილოთ, როგორც გარკვეული პროტესტი, რომლის გარესამყაროსთან კონფლიქტის შეუთავსებლობის შედეგია ან ფაქტია-რეაქცია კონკრეტული (ზოგჯერ პირადი) ცხოვრებისეული რეალობისა, თუმცა ისიც, გარკვეულწილად ზოგადი გარემოებებითაა გამძაფრებული ან განპირობებული. ამდენად, თვითმკვლელობის სიუჟეტური დეფინიცია არ არის ჩამოყალიბებული, იმდენად, რამდენადაც ის მრავალმიზეზობრივია. თუმცა თვითგანადგურების ყველა აქტს, მიუხედავად მისი ინდივიდუალური (ზოგჯერ ეგოისტური) ბუნებისა, აქვს ერთი შემეცნებითი საფძველი - ეს არის უიმედობა, ამასთან ის უპირატესად კავშირშია რელიგიასთან და პატრიოტიზმთან და ძირითადად განიხილება, როგორც ანტირელიგიური და ანტისოციალური მოვლენა. მას თან ახლავს აქტორის/თვითმკვლელის ტანჯვა და მის მიერ დროის პარადოქსალური აღქმა.

თვითმკვლელობა სამი ძირითადი ქრისტიანული სათნოების უარყოფაა, რომელთა შორისაც იმედს უპირველესი ადგილი უკავია. იმედი ქრისტიანობის მინიმუმია, თვითმკვლელობა - იმედის არქონის საზღვრითი გამოხატულებაა. ჯოჯოხეთი უიმედობის ონტოლოგიზაციაა. დანტე ალიგიერის სიტყვები: „აქ შემსვლელებმა იმედები დატოვეთ გარეთ“, გულისხმობს სიკვდილის იმედს. უიმედობა მარადიულობაში ჯოჯოხეთის ცოდვილთა ტანჯვის ძირითადი მიზეზია. ალბერ კამიუს აზრით, თვითმკვლელობა ძირითადი ფილოსოფიური პრობლემაა.. ჰამლეტი მსოფლიო ლიტერატურის პირველი პერსონაჟია, რომელიც სვამს თვითმკვლელობის პრობლემას. თეოდორ დოსტოევსკის შემოქმედებითი ძიებებში თვითმკვლელობის იდეალიზაციის მცდელობა იკვეთება.

მსოფლიო ლიტერატურული ქრონოლოგიას თვითმკვლელობის ფაქტები თავიდან ბოლომდე გასდევს, თუმცა ისიც აღიარებულია რომ გასული საუკუნიდან მოყოლებული, ტექნოკრატიული და მოდერნისტული ეპოქის კვალობაზე, ომების, ღირებულებათა რღვევის და გადაფასების რეჟიმში პიროვნების გაუცხოების პირობებში ადამიანის სურვილი - ნებით გაეცალოს სამყაროს, გახშირდა და შესაბამისად ლიტერატურაშიც აისახა. ეს ტენდენცია მთელი სიცხადით გამოიკვეთა ~ ქართულ ლიტერატურაშიც და ეგნატე ნინოშვილის, შიო არაგვისპირელის, ჭოლა ლომთათიძის, გრიგოლ რობაქიძის, კონსტანტინე გამსახურდიას, ნიკო ლორთქიფანიძის, ლეო ქიაჩელის და სხვა მწერალთა მხატვრულ ტექსტებში აისახა.

ამჯერად ამ ფაქტს ლეო ქიაჩელის მოთხრობის „თავადის ქალი მაია“ მაგალითზე განვიხილავთ, ანუ როგორ იკითხება ნაწარმოების მთავარი პერსონაჟის ყოფა, შინასამყარო და ფსიქოლოგიური პორტრეტი მის მიერვე განხორციელებული სუიციდის ფონზე.

ზოგადად, ლეო ქიაჩელის ნოველები შეიძლება რამდენიმე რკალად დაიყოს, რომლებიც ერთმანეთისაგან მხატვრული აღქმის სპეციფიკურობით გამოირჩევა: პერსონაჟთა ხატვის ნაირსახეობით, მოტივთა სხვადასხვაგვარობით თუ მხატვრულ - მსოფლმხედველობრივი პოზიციით.

შესაბამისად ყურადღების მიღმა არ უნდა დარჩეს ის, რაც ამმოლიანებს მწერლის ნოველათა თემატურ რკალებს - ის, რაც ფაქტობრივად განმაპირობებელია მათი თვისებებისა თუ ესთეტიკური ღირებულებებისა ასეთად უნდა მივიჩნიოთ მწერლის ხაზგასმული ინტერესი ადამიანის შინასამყაროში მიმდინარე სულიერი მეტამორფოზებისა და გარესამყაროსთან მისი ცალსახა გაუცხოების პრობლემებზე.

მწერლის ყურადღებას უპირველესად პერსონაჟის ფსიქოლოგიური განცდები იწვევენ, თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ ლეო ქიაჩელი მოდერნისტული/იმპრესიონისტული მსოფლალქმის შემოქმედია და ამ აზრით

სინამდვილის ემპირიულ მოცემულობას ნაკლებად ენდობა, ის „რიგითსა ცა და უბრალოს“ „იდუმალსა და იშვიათს“ ამჯობინებს. ამგვარ მხატვრულ მიდრეკილებათა წარმოსაჩენად კი ა ნოველის ფორმა ზედმიწევნით ხელსაყრელი და ნაყოფიერია.

ნოველაში „მიუწვდომელი სიმები“, რომლებიც თავისთავად ხაზს უსვამს მწერლის განსხვავებულ დამოკიდებულებას „იდუმალის და მიუწვდომელის“ მიმართ, ავტორი წერს: „ არის რაღაცა იდუმალი ხმა, რომელიც ჩვენთვის მიუწვდომელია, გაუგებარი, მაგრამ რომელსაც ჩვენ ვგრძნობთ მთელი არსებით. საიდუმლო და მიუწვდომელი სიმები გაბმულია მთელ სამყაროში და მათი მომაჯადოებელი ხმები ისმის ბუნებაში, ადამიანის სულსა და გულში . ჩვენ ყოველთვის გრძნობთ მათ არსებობას, მაგრამ არ ვიცით, საიდან არიან ისინი, მრავალი საიდუმლოებაა დაფარული ადამიანის იდუმალებში და იბადება სურვილი ახადოს ფარდა ამ საიდუმლოებას“. (ქიაჩელი, 1964, 78)

ისიც ცნობილი ფაქტია, რომ ოციანი წლების ქართული მწერლობა იმ დროის იდეოლოგიურ დღის წესრიგს მძაფრად აირეკლავდა და იმ თემებს შორის, რომელთა ხაზგასმაც სოცრეალისტური ნარატივის „პროფილად“ იქცა, „წარმავალი“, „დრომოჭმული“ „ისტორიულად განწირული“ საზოგადოებრივი ფენების ჩვენება იყო, ამ „მტრული კლასის“ უფუნქციობა და პიროვნული თუ სულიერი გადაგვარება ქართველი კლასიკოსების შემოქმედებითი დისკურსების ერთ-ერთ მთავარ პრობლემატიკად ჩამოყალიბდა. დემნა შენგელაიას „სანავარდო“, კონსტანტინე გამსახურდიას „დიონისეს ღიმილი“ და „მთვარის მოტაცება“, მიხეილ ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნები“ ამ შეხედულებათა პირდაპირი დადასტურებაა. მძაფრი სოციალურ-პოლიტიკური კოლიზიების წარმოჩენას თავის ნაწარმოებებში (ამის უპირველესი დასტურია რომანი „ტარიელ გოლუა“, რომელიც 1915 წლით თარიღდება) შემოქმედებითი ცხოვრების ადრეული ეტაპიდანვე არც ლეო ქიაჩელი ერიდებოდა.

ლეო ქიაჩელის შემოქმედებითი წარმატების განსაკუთრებული ეტაპი „თავადის ქალი მაიას“ შექმნის შემდეგ იწყება.ეს მოთხრობა ფსიქოლოგიური დრამაა პიროვნების, ქალის ცხოვრებაზე, ემოციასა და სიკვდილზე. საბჭოთა სალიტერატურო კრიტიკამ ეს მოთხრობა პროპაგანდისტულ-ინფორმაციული მოტივით წლების მანძილზე ახშიანა; ის მიზანმიმართულად ასაბუთებდა, რომ თავადის ქალი დრომოჭმული, ჩამყაყებული, და თანამედროვეობისათვის ზედმეტი ადამიანის ტიპიური მაგალითი იყო. თავისი ხასიათით, ზნეობრივი და შეხედულებრივი პოზიციით ის იყო სახე ბერჟუაზიული კლასისა, გაქსუებული მებატონისა, რომელსაც ჰგონია, რომ მას შეუძლია ადამიანებით მანიპულირება და გვიან ხვდება რომ ის მკვდარი სოციალიზმია და სოციალისტურ სინამდვილეში მისი ადგილი არ არის. - ამგვარი ახსნა ბოლო ხანებამდე სტერეოტიპად იქცა ამ მოთხრობის გაანალიზებისას.

„თავადის ქალი მაია“ 1927 წლით თარიღდება ეს განსაკუთრებული ეტაპი ლეო ქიაჩელის შრომოქმედებაში, როცა რამდენიმეწლიანი პაუზის შემდეგ მოდერნისტული პოსტპერიოდის ხანაში მწერალმა აქტიურ საზოგადოებრივ მუშაობასაც ანება თავი და თხემით ტერფამდე ლიტერატურულ ცხოვრებას მიეცა. ამ პერიოდს უნდა მივაკუთნოთ კლასიკური მოთხრობის ჟანრში შექმნილი რამდენიმე მოთხრობა, რომლებიც ეპოქის ასახვასთან ერთად პიროვნების -პერსონაჟის შინაგანსაყრდენ წარმოჩენის და მის მორალურ ღირებულებათა გაანალიზების საეტაპო და მაღალმხატვრულ ნიმუშებად უნდა მივიჩნიოთ. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია „ალმასგირ კიბულან“, „ჰაკი ამბა“ და „თავადის ქალი მაია“.

„თავადის ქალი მაია“ გამოკვეთილი მხატვრულ-პრობლემატური ღირებულების ნოველაა, რომელიც ამავე დროს სოციალურ მნიშვნელობას ინარჩუნებს. მაია

არატიპიური, სოციალურ განსაზღვრულობაზე ამაღლებული პერსონაჟია, თითქოს ერთგვარი განვითარება იმისა, რაც ჩანასახობრივად იყო მოცემული მწერლისავე სხვა ნოველათა პერსონაჟ ქალთა სახეებში. მაია დაუფარავად ატარებს გულში ბოხოქარ ვნებებს, ის „ერთგულია თავისი გულის თქმის, ხასიათისა და ბედისწერის და ერთხელაც არ გახსნის იგი განგების ხელით ნაჭედ რკალს“, ამიტომ არა მარტო ტრაგიკულია არამედ მშვენიერიც“ - აღნიშნავს კრიტიკოსი წერს თამაზ ვასაძე. (ვასაძე, 2016, 46)

მწერალი მაიას სახით გვიხატავს ოდესაც ფუფუნებასა და განცხრომაში მყოფი ქალის ცხოვრებას, რომელსაც ახალმა დროებამ ყველაფერი წაართვა. პრივილეგირებული, განებივრებული ყოფის ნაცვლად მას საკმაოდ მომჭკნარი სახე და თითებზე ასხმული სამკაულებიდა შერჩა, წარსული აქ მხოლოდ ამბაფრებს რეალობის განცდას და ნაწარმოებში მწერალი ერთმანეთს ორ რეალობას უპირისპირებს ძველსა და ახალს. ძველი წარმოჩენილია მაიასა და ბონდოს სახით, ხოლო ახლის მხარეს კი დაფინო და ამ ამბაკო დგანან.

ლეო ქიაჩელი მაიას პერსონაჟის ჩვენებით იმ სოციალურ ფენას წაროსახავს, რომელმაც ის წარმოშვა, ანუ ის სოციალური ერთეული, რომელიც ერთდროულად მაიას დასაყრდენ ძალას წარმოადგენდა უკვე თავადაა დასაღუპად განწირული. ნაწარმოებში ჩანს ტრაგიზმი იმ ადამიანისა რომელიც ფაქტიურად თვითონ კისრულობს პასუხისმგებლობას მთელი სოციალური წრის მიერ ჩადენილი ცოდვებისათვის და ეს ცოდვები მან სიკვდილით გამოისყიდა.

რამ მიიყვანა მაია თვითმკვლელობამდე? მოთხრობის დასაწყისშივე იგრძნობა ერთგვარი მზადება ისეთი ფინალისათვის თითქოს იგრძნობა დასასრულის მოახლოება, თუმცა თავად ქალს ეს მომენტი ჯერ კიდევ არ აქვს გაცნობიერებული, რადგან მასში მომავლის არსებობის შესაძლებლობის იმედი ბოლომდე არ არის გადაწურული. ეს შესაძლებლობა კი ბონდოს სიყვარულს უკავშირდება „განთქმული არშიყი ბონდო -თავადი უკანასკნელი სიყვარული და მიზანია მაიას ცხოვრების“. არადა საქმე უფრო რთულ და ღრმა პრობლემასთან გვაქვს, ვიდრე საკითხის აღქმის სოციალური და იდეოლოგიური ფსევდოპარამეტრია. მაიას ცხოვრება და სიკვდილი ურთულესი ფსიქოლოგიური დრამაა, რომელიც თავადთა ფენის კვდომაზე კი არაა დაფუძნებული, არამედ ქალური თავმოყვარეობის ფიასკოზე, მარტოსულობის ტრაგედიაზე, გაუცხოვებული ადამიანის ბედისწერაზე, რაც ხდება კიდევ მიზეზი დემონსტრაციული და თავისებურად რიტუალური და აღსარებითი სუიციდისა.

სიმბოლურია ისიც, რომ თუკი თავიდან თავადის ქალი ზღვის გამოჩენას მძიმე ფიქრისა თუ ტკივილებისაგან მხსნელივით ელის, ბოლოს სწორედ ზღვას უკავშირებს თავის ბედისწერას და მიაბარებს მას საკუთარ სულსა და სხეულს. ზღვაზე ადამიანის მზერა სიღრმისკენაა მიმართული და სრულიად მშვიდია. გამომდინარე აქედან, თითქოს ბუნებრივიცაა მაიას მიერ მშვიდად წარმოთქმული სიტყვები „მე სიღრმეს ვეძებ დაფინო, ზღვის სიღრმეს, რომელსაც შეუძლია ისე დამძალოს, ისე დამფაროს, რომ ეს ჩემი ტანი აღარსად ჩანდეს...“ (ქიაჩელი, 1964, 86)

ჭკრეტს რა ადამიანის შინაგანი ცხოვრების პარადოქსებს, ავტორი გვთავაზობს მოთხრობის საინტერესო ფილოსოფიურ გააზრებას. სიუჟეტში მოაქცევს და განასახოვნებს განმაზოგადებელ იდეას; მაია მართალია ბედისწერისადმი მორჩილია, მაგრამ ამავე დროს დაუნდობელია მოღალატის, ამ შემთხვევაში ბონდოს მიმართ. მას შემდეგ, რაც ბონდოსგან შეურაცხყოფილი მაია საკუთარი ქალური ღირსების დამცირებას გააცნობიერებს, თითქოს იმედთან და სიცოცხლესთან დამაკავშირებელი უკანასკნელი ძაფიც წყდება. თითქოსდა პერსონიფიცირებული შინაგანი ხმები გარე

პოლიმიკას მიმართავენ და ერთ-ერთი მათგანი -აგრესიულ ინსტინქტითა განმასახიერებელი დანარჩენს ანადგურებს კიდეც და ამის შემდგომ წარმოიშობა უსაზღვრო შურისძიების გრძნობა: „შენ კი შეურაცხეა თავადის ქალი მაია, რომელმაც პატიება არ იცის შენს შეურაცხეა სიყვარული“ - ამბობს მაია. (ქიაჩელი, 1964, 85)

ნოველაში სიმბაფრეს ქმნის არა იმდენად გარეგანი ამბები, არამედ საყვარელი ადამიანის ღალატით წარმოშობილი სულიერი კოლიზია, მაიას არ არ ძალუძს პატიება. ამასთან ერთად, იმისათვის, რომ მისი სიამაყე ფეხქვეშ არავინ გათელოს, მაია თავად ხდება ინიციატორი და თავად სთავაზობს ერთგვარ „თავისუფალ სასიყვარულო არჩევანს“ ბონდოს, რაც თავისთავად მაიასაგან დიდ მსხვერპლის ტოლფასია. იწყება შინაგანი ბრძოლა ქალსა და კაცს შორის „დედოფალივით მშვიდი იყო მაია, თავაზიანობის თავადური ღიმილი ფარულად აჯდა ტუჩებზე“ (ქიაჩელი, 1964, 88) და თითქოს ბედისწერამ გამოუგზავნა შურისძიების იარაღი; მის გონებაში უცებ გამოიკვეთა შურისძიების გეგმა.

ერთი შეხედვით შეიძლება ბანალურადაც მივიჩნიოთ შეყვარებულის ღალატით შეურაცხყოფილი ქალის განცდები მაგრამ გონების თვალთ თუ დავაკვირდებით, ჩვენ ვიხილავთ ღრმა სოციალურ შინაარსს და საკუთარ დიდებასთან ერთად და დამსხვრეულ ადამიანურ ვნებებს. მაიას ბედნიერება საყვარელი მამაკაცს, ბონდოს უკავშირდება და მის სიკვდილს თავადის ქალის ბედნიერებაც თან მიაქვს; თუ თავდაპირველად ღალატის გამო ბონდო სიკვდილის ჯერ კიდევ გაუზრებელი და გაუცნობიერებელი სურვილი მძაფრად იგრძნობა; ანუ ბონდო სიკვდილით მაია დამშვიდებას ვფიქრობდა, მაგრამ მოხდა საპირისპირო: მან „საკუთარი თავის არარაობა იგრძნო, ვნებანი მარწყხებივით შემოეჭდო ყელზე“.

წარსული დასაფლავებულია აწყო დანგრეული, მომავალი კი ბნელით მოცული. თავადის ქალის უნიადაგო ოცნებათა მსხვერვა, გარდაულობის უკაცრესი განაჩენის აღსრულება თავადის ქალის უმძიმეს განცდათა ფონზე ვითარდება. შური და ვერაგობა უკანასკნელი თავშესაფარია, რათა მაიამ ისე ადვილად არ დათმოს საკუთარი არსებობა. აქ ჩანს მისი შინააშლილობის, უმძაფრეს ფსიქოლოგიურ განწყობათა ანარეკლი, რითაც ზოგადად ავტორისეული დამოკიდებულებაც ცხადდება: ადამიანი მრავალი სხვადასხვაგვარი ინსტიქტის, ემოციის, სულიერი ძალის მომცველ მიკროსამყაროს წარმოადგენს, მასში ბევრი რამ არის გონებისათვის მიუწვდომელი, სული კარგავს მთლიანობას და ნაწევრდება.

ნოველის კონცეფციას საბოლოოდ აყალიბებს ის რომ ნაწარმოების გმირი საკუთარ თავში პოულობს ასეთ ძალებს რის შესახებ მან არც კი იცოდა მკვლელობა, რომელიც ფაქტიურად თავად მაია სჩადის, თავისი ხელით, თითქოს მასთან არანაირ კავშირშია.

ამდენად, სუბიექტური წარმოდგენებისა და ობიექტური რეალობის შეუთავსებლობა და კონფლიქტი ტექსტის ძირითადი პრობლემატიკაა. აქ საინტერესოა კიდევ ერთი რამ: ეპოქალურ მოვლენებს ლეო ქიაჩელი ხსნის ერთი ადამიანის ბედის, მის სულში გათამაშებული დრამის ჩვენების ფონზე - მაიას ცხოვრების აღწერით, რითაც ფაქტობრივად წარმოაჩენს დასაღუპად განწირულ კლასს, რაზეც მოთხრობის დასაწყისშივეა მინიშნებული, თუმცა, როგორც ავღნიშნეთ, ქალური ღირსებისა და თავმოყვარეობის შელახვის მძაფრი განცდა ხდება ცალსახა მიზეზი მაიას შურისძიებისა და სუიციდისაც, ამ ყოველივეს კი სოციალურ გარდატეხათა ისტორიული გარემო უწყობს ხელს.

ბედისწერის ძალა და გარდაუვალობა მთელი სიმბაფრით წარმოჩნდება ნაწარმოების დასასრულს, სადაც თავადის ქალი ცხოვრების მიერ გამოტანილი

განაჩენის აღმსრულებლად თავადვე გვევლინება. სავარაუდოა, რომ ბედისწერის მოტივი სიუჟეტური სიმძაფრისათვის ხაზგასმისათვის აქვს მწერალს მოხმობილი.

აქ კიდევ ერთხელ უნდა გავუსვათ ხაზი ფაქტსაც, რომ ბედისწერის ძალა და ადამიანის წინაგრძნობა ერთ-ერთი ის სტილური ნიშანია, რითაც ხასიათდება ლეო ქიაჩელის არაერთი ნაწარმოები. ხოლო ვნება კი ამ მოვლენათა ერთგვარი სიმბოლური წარმოჩენაა.

მაია მშვიდად ეგუება აღსასრულს, სინანული და სევდა გარკვეულ რომანტიკულ-პოეტურ ელფერს სძენს პერსონაჟის მოქმედებას. ნაწარმოების ბოლოს ავტორისეულ ნარატივს რეფრენად გასდევს ზღვის ლურჯი ტალღებიდან ამოხეთქილი ფრაზა: “ვინ არის აქ ისეთი, ვინც არ უნდა იყვეს?” ... და თავადის ქალმა პასუხიც იცის: „უბედური თავადის ქალი მაია“.

სახეზეა წინასასიკვდილო მისტერია: აღსარებასავით ჟღერს მაიას მონათხრობი საკუთარი ცხოვრების შესახებ, ამ აღსარებას მოგონება უდევს საფუძვლად. მოგონება განცდის ობიექტივიზაციას გულისხმობს, წარსულში მომხდარი ობიექტური მოვლენა არსებობას განაგრძობს და ის არ არის ოდენ მომხდარი აქტი.

ამდენად, წარსული აწმყოშიც მოქმედებს და ასე ჩნდება წასულის გაცდა და საკუთარი მე ეს განცდაც, რომელიც თავის შინაარს წარსულში პოულობს.

უიმედო, უსიხარულო მომავალი, მარტოობის შიში განაპირობებს მაიას დამოკიდებულებას როგორც წარსულის ასე მე მომავლისადმი და როდესაც სამყაროსთან შემაერთებელი უკანასკნელი ხიდი ღალატით ინგრევა, მაიასთავის აშკარა ხდება გარემოს სრული შეუცნობადობის, სამყაროსთან გაუცხოების მომენტის დადგომა. მისი თითოეული ნივთი მვირფასი სამკაული თითქოს გასულიერებულია, იმდენად არის ასოცირებული კონკრეტულ პიროვნებასთან. ეს ნივთები მაიასთვის თავგანწირული ვაჟკაცების სასაფლაოს გვაგონებენ, რომლებიც მის სხეულზე სახლობენ და ყოველი თავყანისმცემლის გახსენებაზე მაიას ზღვას წირავს მისგან ნაჩუქარ სამკაულს. ზღვა ნელ-ნელა წყნარდება, თბება, ეს ყოველივე მსხვერპლშეწირვის რიტუალს ჰგავს. ზღვასთან ერთად მშვიდდება ბედისწერის დამორჩილებული თავადის ქალი, ოდესღაც სიცოცხლის მოტრფიალე, გრძნობების ამყოლი, ახლა კი თვითონ გრძნობებს დამორჩილებელი და ცხოვრებისაგან მსხვერპლად განწირული. სულიერი ტანჯვა და ტრაგიკული სიკვდილი, თავადის ქალს წართმეულ ღირსებას უბრუნებს, თითქოს მისი ნაკლოვანებების მიტევებაც ხდება, ქალი მთლიანად გათავისუფლებულია რეალური სივრცის, დროებისა და სხეულებრივი საზღვრებისგან:

„აღარსად იყო თავადის ქალი მაია“..

ის ზღვის ძლიერებას და უსასრულობას შეერია, თვითმკვლელობის ეს აქტი ფრიად რომანტიკულია, თუმცა მაინც შედეგი და ერთი გამოვლინება ურთულესი ფსიქოლოგიური და ემოციური მეტამორფოზისა, იმ მრავალი შემთხვევათა შორის, რომელიც ლიტერატურულ ტექსტებშია წარმოჩენილი.

აქედან გამომდინარე, კი ნებისმიერი თვითმკვლელობა, შესაძლებელია მივიღოთ როგორც მეტაფიზიკური აქტი, ბოლომდე მიყვანილი ნიჰილიზმი. ხოლო ადამიანისათვის, რომლისთვისაც მეტაფიზიკური გამოწვევები არსებობს, არსებობს გარემოსთან შერწყმისა და ჰარმონიულობის გამოწვევა თუ მოთხოვნილება. ამ ჰარმონიულობის რღვევა კი ფატალურ შედეგით არცთუ იშვიათად სრულდება და პიროვნებისათვის ერთგვარ ბედისწერად იქცევა თვითმკვლელობა. როგორც ამ ერთობის მიუღწეველი და შეუძღვარი მცდელობა.

ლიტერატურა:

1. გოეთე, „იოჰან ვოლფგანგ (1885) ახალგაზრდა ვერტერის ვნებანი, მერანი, თბილისი 1985.
2. ვასაძე თამაზ (2016) 20 ქართული მოთხრობა, ინტელექტი. თბილისი
3. ნიცშე ფრიდრიხ, (2003) „ესე იტყოდა ზარატუსტრა“, მთარგმნელი ერეკლე ტატიშვილი, თსუ, თბილისი,
4. ქიაჩელი ლეო, (1964) თხზულებანი 5 ტომად, ტომი III, „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი.
5. შექსპირი უილიამ (1986) ჰამლეტი, მერანი, თბილისი,
6. Камю Альбер, (1990). Миф о Сизифе, Москва,
7. Бердяев Николай (1992) О Самоубийстве, Москва,.
8. Западная Теоретическая Социология, (1996) Москва,.
9. Девид Юм, (1965) Сочинения, Т-II, Москва,.
10. Щопенгауер, Артур (2000) Новые Паралипомены, Минск

The Protagonist's Suicide: Moral or Social Collapse? (Leo Kiacheli's "Princess Maia")

Paichadze Tamar

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi

Abstract

The paradoxical nature of suicide's social impact has been repeatedly noted not only in scientific discourse but also within literary texts. So-called common sense considers suicide an utterly irrational act; however, it may be driven by a multitude of causes, making it impossible to unite under a single explanatory phenomenon.

In literature, suicide can be interpreted as a form of protest, often resulting from an individual's incompatibility with the external world — a reaction to a specific (sometimes personal) life circumstance, although one that is frequently intensified or conditioned by broader social factors. As such, suicide lacks a clear narrative definition due to its multifactorial origins.

Nonetheless, every act of self-destruction — despite its individualistic (sometimes selfish) nature — shares a common cognitive foundation: hopelessness. This is often linked to religion and patriotism and is predominantly viewed as both anti-religious and antisocial. It is typically accompanied by the subject's suffering and a paradoxical perception of time.

Suicidal motifs trace a persistent thread through world literature. However, beginning in the last century — in the context of the technocratic and modernist era, alongside war, the disintegration and reevaluation of values — the desire to voluntarily withdraw from the world has intensified under the condition of existential alienation, and this, too, is reflected in literature.

This tendency has become increasingly visible in Georgian literature as well, particularly in the works of Egnate Ninoshvili, Shio Aragvispireli, Chola Lomtadze, Grigol Robakidze, Konstantine Gamsakhurdia, Niko Lortkipanidze, Leo Kiacheli, and others.

In this paper, we will analyze this phenomenon through the lens of Leo Kiacheli's short story "Princess Maia," focusing on how the protagonist's existential condition, inner world, and psychological portrait are framed within the context of her suicide.

Key words: *suicide, literary text, moral fiasco, social fiasco, protest*